

SERLEGAVATÓ BESZÉD
GRÓF TISZA ISTVÁN
EMLÉKÉRE

*

ELMONDOTTA:
BERZEVICZY ALBERT
1924 ÁPRILIS 22-ÉN

*

A LAKOMÁN MEGJELENTEK NÉVSORA

BUDAPEST, 1924
Rákosi Jenő Budapesti Hírlap Ujságvállalata Rt.

SERLEGAVATÓ BESZÉD GRÓF TISZA ISTVÁN EMLÉKÉRE

Elmondotta :

BERZEVICZY ALBERT

1924 április 22-én

A lakomán megjelentek névsora

BUDAPEST, 1924

Rákosi Jenő Budapesti Hírlap Ujságvállalata Rt.

Serlegavató beszéd gróf Tisza István emlékére.

A naptár véletlene úgy akarta, hogy mai emlékünnepeünk oly időbe essék, amikor még fülünkben cseng-bong a csak imént elhangzott húsvéti harangszó.

A húsvéti harangszó feltámadást jelent. Feltámadást vallásos hitünkben: a keresztrefeszített és eltemetett Megváltó feltámadását; feltámadást a természetben, mely már sóvárogva várta a tavaszt; feltámadását az eszméknek, melyek sírjokból gyakran új hódító erővel törnek ki; és feltámadást a szívekben, amelyek minél mélyebb csüggedésbe merültek, gyakran annál nemesebb, annál erősebb elhatározásokra tudnak emelkedni.

A Tisza István-Emlékbizottság és a Tisza István-Kör eddig a vértanúvá lett nagy férfiúnak halála évnapját ünnepelte meg. Ma először gyűltünk össze, hogy megüljük az évfordulóját a Tisza István születése napjának, nem a gyász, hanem a megemlékezés jegyében, serzeggel kezünkben, a lakoma-asztalnál.

A nemzeti ébredés nagy napjaiban, az emlékezetes 1861-iki országgyűlés megnyitla után kevéssel, a „felírat vagy határozat” kérdésének vajadásai közepette, itt, Budapesten egy gyermek született, ki származásánál fogva már a bölcsőben reményt és ígéretet jelentett a hazára nézve.

Tisza Kálmán elsőszülött fiának bölcsője mellett ugyanaz a két géniusz állott, a magyar nemzetnek az a jó és rossz nemtője, akik nemzetünket egész történetén végig kísérték. A jó géniusz, aki e népet a leggazdagabb tehetségekkel ruházta fel, a legnemesebb vállalkozásokra vezette, az ész és a jellem ritka adományait tette ajándékkul a bölcsőbe. De ott volt az a démon is, aki e nemzet legjobbjait, legtisztább főrekvéseit mindig meghiusítani igyekezett. Aki Mátyás királyt javakorában, törvényes utód nélkül sírba vitte, aki Mohács előtt a nemzet vezetőinek lelkét viszályal elhomályosította; aki oka volt, hogy Zrinyinek, a költőnek lángesze és izzó hazafisága félreismeréssel és visszautasítással találkozott, hogy Rákóczi egy bukott ügy áldozataként volt kénytelen elbujdokolni s hogy Széchényit az önvád marcangolásai és az üldöztetés rémképei a kétségbeesésbe kergették. Az a rossz szellem a magyar sors tragikumának újabb beteljesedéseképpen elvégezte magában, hogy Tisza István legnemesebb, legönfeláldozóbb törekvései is sikertelenek maradjanak.

És mégis! Bár azt mondják, a politikában csak a siker határoz, bár Tisza István minden ízében politikus volt, tagadásba vonhatja-e elfogulatlan bíráló az ő, látszólag eredménytelen pályájával szemben, egyéniségének, munkásságának nagy vonásait? Tagadhatja-e valaki, hogy míg sok nagyon eredményes pálya napjainkban hamar felédésbe merül, a Tisza István alakja, pályája, mióta eltemettük őt, sokkal több gondolkozót foglalkoztat, mint életében, nőni látszik, mindinkább fogalomná, szimbolummá, példává finomul.

Az őskor óta minden nép képzeletét foglalkoztatta az a gondolat, hogy elesett hőseinek, nagyjainak élete, szerepe, küzdelme és hatalma földi kimulással nem érhet véget. A kezdetleges népek képzelődése látni vélte a harctérről fölemelkedő halottakat, akik a lég szárnyain folytatják ádáz harcaikat s osztnak és vesznek második halált. Az a képzelet a kavargó felhőket népesítette be a földiek sorsát eldöntő túlvilági küzdelemmel, az égi jelekben látta megnyilatkozását az elköltözötteknek, a csillagok rajzásában várta vissza hőseit. És egyébe a sírok kultusza, az azok csodatevő erejében való hit, mint annak a homályos, ösztönszerű képzetnek egyik neme, hogy a halál nem szünteti meg az elköltözöttek hatását az élők viszonyaira?

Ez a hit az újabbkori műveltséggel egészen más, sokkal észszerűbb, sokkal valódibb, szilárdabb, kézzelfoghatóbb alakot ölt. Már a nagy skeptikus, a francia Montaigne azt mondta, hogy a halottak élnek csak igazán. „Les plus mortes sont les plus saines.” Igaz, hogy nincsenek közöttünk, nem beszélhetnek, nem cselekedhetnek, nem támadhatnak, nem védhetik magukat, nem mondhatják el amit életökben elhallgattak, nem fejezhetik be, amit életökben megkezdtek. De láthatatlan, csodálatos vért védi őket, amelyről az igazságtalan ítélet lepattan; a közérzület, amely az élő támadókkal szemben mindig a megtámadott halott mellé áll. A kihűlt szenvedélyek nyomdokain elfogulatlan és tárgyilagos ítélet emelkedik érvényre; az elhúnytak, kitől már senki sem vár semmit, kitől már senkinek sincs oka félni, szinte személytelenné váló földi szereplése sokkal inkább számíthat igazságos bírálatra, mint az élőké. És így az is, amit hirdettek és vallottak, amiben hittek és amit életökkel és halálukkal megpecsételték, az ő elnémult tanúságuk erejével gyakran ellenállhatatlanabban hat az utánukjövőkre, mint az élők és cselekvők lehangosabb fogadkozásai.

Hogy a Tisza István neve ma jobb hangzású, mint életében bármikor volt, hogy ma fájdalommal emlékeznek rá vissza, sőt invocálják szellemét olyanok is, kik életében politikailag távol állottak tőle, annak magyarázata nemcsak tragikus végsorsa engesztelő hatásában, nemcsak a szenvedélyek ködpárájának szétfoszolásában, a távolodó körvonalak tisztább áttekinthetőségében keresendő, annak mélyebb erkölcsi oka is van.

Ösztönszerűen érezzük mindnyájan, hogy hazánk mai rettentő helyzetéből menekülés csak akkor várható, ha a honfitársaknak minél többje képes a haza iránti önzellen, önmegtadózó, sőt önfeláldozó kötelességérzet magaslátára emelkedni. S minél többekben nyomja el ezt a kötelességérzetet az önzés, az anyagiasság, az érvényesülési vágy, minél többen helyezik egyéni céljaikat a közérdek fölébe: annál inkább kell a jobb belátásúaknak minden politikai táborban érezniök a Tisza István példájának intő, kötelező hatását.

Mert benne éppen ez a haza iránti önfeláldozó kötelességteljesítés volt a legnagyobb vonás. Ez a kötelességérzet pedig meggyőződésének és hazaszeretetének egyformán mélyeséges forrásából táplálkozott. Tökéletesen illett reá is az, amit Kemény Zsigmond Széchenyiről oly megragadóan mondott, hogy „nemünk e fajából telnek ki leggyakrabban ama makacs lények, kik összeforrasztották személyüket a kérdéssel, melynek képviselői, kik — mint a fa gyökereit a földbe mélyen kiterjeszti, hogy virulhasson — érzelmeik és ambíciójuk számára nagy céljaikból szívnak minden táplálékot; kik, bár különben dacos és hő vérmérsékűek, Themistoklesszel kiáltják: üss, csak hallgass meg; kik a börtönből és a bilincsek közül szintúgy tiltakoznak, mint a rostrumról a sokadalom tévirányai ellen; kik, ha az ingerült közvélemény vagy a hatalom által leveretnek s a fegyver mellőkre van szegezve, büszkén mondják: ti vagytok a győztesek, mi a becsületesek; s kiket az utolsó szabad római költő, ki ifjú életét a hóhérbárd alatt végezte, az istenekkel állított párhuzamba, midőn az uticai hősré alkalmazva mondá: „*Victrix causa diis placuit; sed victa Catoni*“.

Tiszának nagy eszméje, nagy célja, melynek magát egészen feláldozta: az ezeréves magyar hazának a monarchia közjogi kapcsában kultámadások elleni biztosítása s belsejében a magyar értelmiség vezetése melletti anyagi és szellemi felvirágoztatása volt. Ez a cél, mely a Széchenyié, a Deák Ferencé is volt, ma, sajnos, meghíusultnak tekinthető. A cél együtt omlott össze a férfiúval, aki föláldozta magát neki. És vajjon látunk-e ma tisztán és világosan más, megvalósítható s nemzeti multunkhoz méltó célt? Még bizony csak a keresés munkájában vagyunk; még magunknak sem tudjuk bevallani: miről mondjunk le? mit igyekezzünk visszavívni? mi újat karoljunk fel? A míg pusztá létünkért kell küzdenünk, megállapíthatjuk-e biztosan létezésünk céljait, jövőnket? És vajjon az, hogy a régi cél meghíusult, levon-e valamit az érte hozott áldozat értékéből? Perbe szállhatunk-e a célkitűzőkkel, nem kell-e sokkal inkább leborulnunk emlékek előtt, az erősebb sorshatalommal szemben szenvedett vereségök után is elmondván a költővel:

„Romjaidra s romjainkra hullván,
Adjunk igaz, tenéked igazat“.

Mert bármiképp fognak alakulni a jövőben állami életünk céljai és lehetőségei, az bizonyos, hogy azokat csak a Tisza Istvánéhoz hasonló erejével a meggyőződésnek, a hitnek, az önmegtagadásnak és a kötelességérzetnek leszünk képesek megvalósítani. Ebben rejlik az ő példájának, tanításának maradandó hatása, ebben az oka annak, a miért erényeit, szellemét a magyar társadalomban fenntartani, terjeszteni akarjuk.

Akik erre egyesültünk, nem becsüljük túl történeti alakjának értékét, nem vakítottuk el szemünket elméjének és tiszta jellemének sugárzó fényétől. Tévedett ő is sokszor és voltak kétségkívül hibái, — hiszen ember volt! — de hibái, bármily nagyoknak látszanak, valójában inkább túlhajtott erények jellegével bírtak. Hogy gyűlölték őt sokan, ki tagadná? hiszen a míg a világ áll, az erőt mindig gyűlölni fogja az erőtelenség.

Igen, ő szeretve és gyűlölve volt egyforma hévvel, de míg a gyűlölet most megszügyenyülve, vagy legalább kibékülve vonul vissza sírjától, a szeretet híven virraszt fölötte.

És nemcsak a szeretet tartja ébren emlékét. Az él, kétségkívül, eleven erővel az övéi, barátai, pályatársai körében: él hű harctéri bajtársai közt, akiknek szíve a lövészárók megpróbáltatásai közt dobbant össze az övével s akik ma is velünk ünnepelnek. De él az ő szűkebb és tágabb szülőföldjén, a törvényhatóságokban, melyek versenyezve áldoznak emlékének; él a hazától elszakadt vidékeken is; él a palotában és él a kunyhóban lakó magyarok között s a volgamenti lovas utódja, a pusztázó csikós csapongó gondolatában járja be az Alföld délibábos rónaságait.

Mi emlékezünk és az emlékezés ihletes perceiben úgy érezzük, mintha ő velünk volna, és fülünkben cseng-bong a husvétii harangszó, a husvétii üzenet: feltámadunk!

Hátalellen mindazok iránt, kik mai ünneplésünk fényét megjelenésükkel emelték, a Tisza István emlékére emelem és avatom fel e serleget, melyet özvegyének kezéből vettünk s melyet ezentúl mindig ez évnapon fogunk e körben emelni, megtöltve azt gyöngyöző, nemes borral, mint ahogy szíveink megtelnek feltörekvő reménnyel s Hozzá méltó, tiszta és nagy elhatározásokkal. Hogy a Tisza István emléke és szelleme, az ő életének és halálának tanítása és példája vezessen el bennünket, — bár a szenvedések poklain keresztül, bár önmagunk feláldozásával ha kell, — oda, ahová neki eljutni meg nem adatott, a porba omlott, de újra felemelkedendő, az eltemetett, de feltámadandó, az újra virágzó, újra hatalmas és boldog Magyarország igéretföldjére!

A Tisza István serlegavató lakomán résztvettek:

József főherceg, Albrecht főherceg, József Ferenc főherceg
Ófenségeik;

Scitovszky Béla, a nemzetgyűlés elnöke, *Zsitvay Tibor*, a nemzetgyűlés alelnöke;

gróf *Klebelsberg Kunó*, *Pesthy Pál* miniszterek;

volt miniszterek, titkos tanácsosok, főrendek, altábornagyok: gróf *Ambrózy Gyula*, gróf *Almássy Imre*, *Ággya-Papp Sándor*, *Berzevicsy Albert*, *Beöthy László*, *Balogh Jenő*, *Bernáth Géza*, *Czitó Károly*, *Csécsei-Nagy Imre*, *Fráter Jenő*, *Flohr János*, *György Endre*, *Györgyey László*, báró *Hazay Samu*, báró *Harkányi János*, *Heinrich Ferenc*, *Jankovich Béla*, *Jekelfalussy Zoltán*, *Kálmán Gusztáv*, gróf *Károlyi Imre*, gróf *Keglevich Gyula*, *Kállay Tibor*, *Lukács György*, *Némethy Károly*, *Nagy Ferenc*, báró *Perényi Zsigmond*, *Pekár Gyula*, *Plósz Sándor*, gróf *Ráday Gedeon*, *Rákosi Jenő*, *Szinyei-Merse István*, *Soós Károly*, *Szász Károly*, báró *Szterényi József*, báró *Skerletz Iván*, báró *Szurmay Sándor*, *Vörös László*, báró *Vojnich Sándor*, *Tóthváradysz Asbóth István*, *Hegedüs Pál*, gróf *Wickenburg István*;

egyházi méltóságok: *Németh István*, *Ravasz László*, *Révész Kálmán*, dr. *Siegescu József*, báró *Radvánszky Albert*;

Almássy László, *Angyal József*, dr. *Angyal Dávid*, dr. *Aczél Raul*, *Aross Pál*, *Almássy Sándor*, *Alexander Imre*, dr. *Ángyán Béla*, *Bartal Aurél*, beckói *Biró Henrik*, dr. *Bencs Zoltán*, *Böhm Alajos*,

dr. *Bakonyi Pál*, *Boross Samu*, *Békássy István*, *Barcza László*, *Beliczey Géza*, *Bánó Lehel*, *Beck Sándor*, *Baross József*, *Benes Kálmán*, *Brezovay László*, *Blum Gyula*, *Bárczy István*, *Balásházy Iván*, *Beöthy László*, *Beöthy Miklós*, *Balázsovits Ernő*, *Burghardt-Bélaváry Rezső*, *Baláss Béla*, *Baross Pál*, *Baross József*, dr. *Biró Pál*, *Besseney Zénó*, dr. *Barta Jenő*, *Bleichner Ernő*, dr. *Bálint Rezső*, *Balogh Brunó*, *Barber Pál*, *Bacsinszky Vladimír*, *háromi Biró Leó*, *Bibó Károly*, dr. *Biró Béla*, *Beck Sándor*, *Csajthay Ferenc*, báró *Collas Tibor*, *Csathó András*, *Csathó Kálmán*, ifj. *Chorin Ferenc*, dr. *Császár Károly*, *Cs. Nagy Miklós*, *Csók István*, dr. *Dobák Emil*, *Dárday Ede*, dr. *Dési Géza*, *Dobay József*, dr. *Demeter György*, dr. *Dréhr Imre*, dr. *Dobránszky Béla*, dr. *Dosa Endre*, *Daróczy Aladár*, *Daróczy Zoltán*, *Erdőhegyi Ferenc*, *Ercsey Péter*, dr. *Éliássy Sándor*, *Fényes Miklós*, *Fischer József*, *Fazekas Ágoston*, *Fischer Mihály*, *Fazekas Kálmán*, *Fayer Béla*, dr. *Fráter Iván*, *Fellner Frigyes*, *Fleissig Sándor*, *Fleischel Sándor*, báró *Fejérváry Géza*, báró *Fejérváry Imre*, dr. *Folyovits József*, *Fleischl Róbert*, *Fellner Alfréd*, *Faragó Jenő*, *Fényes István*, *Fömötör József*, dr. *Gyöngyösy József*, *Gorove László*, dr. *Gerő Géza*, *Glück Frigyes*, dr. *Geszthy Andor*, *Gévay-Wolff Lajos*, *Gerlóczy Lajos*, dr. *Gerő Vilmos*, *Gerlóczy Gyula*, *Györffy Kálmán*, *Gordon Róbert*, dr. *Gaár Vilmos*, dr. *Gogolák Károly*, *Groák Lajos*, dr. *Gerlóczy Endre*, *Gabos Oszkár*, *Horánszky Lajos*, dr. *Horánszky Nándor*, *Horváth Zsigmond*, *Halápy Oszkár*, *Horváth Elek*, *Harkányi József*, dr. *Halász Elek*, dr. *Helvey Tivadar*, *Huszár Vilmos*, vitéz *Hajdu Imre*, *Heinrich Elek*, *Halászy László*, *Horváth László*, *Hérczeg Ferenc*, *Heinrich Dezső*, *Hajós Kálmán*, *Hódossy Gedeon*, *Héder Lajos*, *Hirschler Leó*, *Horváth Pál*, báró *Hatvány Endre*, *Havranek József*, dr. *Hüllt Hümér*, dr. *Héder Lajos*, *Hedry Lőrinc*, *Halmý József*, *Horváth Nándor*, *Huck Kálmán*, *Hegedüs Kálmán*, *Horn Albert*, *Horváth Elemér*, gróf *Haller József*, *Halász Alfréd*, dr. *Horváth Tivadar*, *Hodobai Sándor*, *Jancsó Dezső*, *Jäger Dezső*, *Jeszenszky Pál*, *Janits Imre*, *Ilosvay Lajos*, *Jékey László*, *Jeszenszky Sándor*, dr. *Jaross Sándor*, dr. *Imre Sándor*, *Jókai Ihász Miklós*, *Kolbenschlag Béla*, *Keblovszky Lajos*, dr. *Kerekes Pál*, *Kotányi Zsigmond*, *Kirchknopf Ernő*, *Kőszeghy Sándor*, *Kiss Ernő*, *Kovách-Sebestyén Endre*, *Kovachich Dezső*, gróf *Károlyi György*, *Keller Béla*, *Kálnay Béla*, *Kovács Gyula*, dr. *Kern Aurél*, *Klauser Kálmán*, báró *Kornfeld Pál*, *Kállay Miklós*, *Koós Elemér*, báró *Kohner Adolf*, dr. *Kóla György*, *Karafiáth Jenő*, dr. *Konkoly Elemér*, dr. *Koós István*, *Kristán Ferenc*, *Koós Jenő*, *Krausz Simon*, *Koródy Sándor*, dr. *Kesserű Lajos*, *Kálmán Lajos*, *Kovács-Sebestyén László*, báró *Kun Béla*, *Kállay Tamás*, *Katona Ferenc*, *Lestyánszky Sándor*, *Lipsey Adám*, báró *Lévay Lajos*, *Lányi Zsigmond*, *Lorberer Jenő*, *Lándor Tivadar*, *Lányi Márton*, *Leitner Zsigmond*, *Lengyel Zoltán*, lovag *Leidl Henrik*, *Lakatos Sándor*, dr. *Lakatos Gyula*, *Lipsey Lajos*, *Lukács Ödön*, *Mikszáth Kálmán*, *Maróthi-Fürst László*, *Mednyánszky Henrik*, vitéz *Mártonffy Ernő*, *Mandovszky Rihárd*, *Mikecz István*, *Maggyary Lajos*, *Márffy Ágost*, *Mesterházy Jenő*, *Márkus Jenő*, *Medve Zoltán*, *Meskó Boldizsár*, *Miskolcgy Pál*, *Miskolcgy István*, *Markos Olivér*, *Meszlényi Pál*, *Majthényi Béla*, *Molnár Lajos*, dr. *Major Emil*, *Móser Ernő*, báró *Majloth Nándor*, *Molnár Imre*, *Mikecz László*, *Moritz*

István, *Magyary* Ferenc, *Magyary* Andor, dr. *Medvigy* Gábor, *Maróthy* László, *Nyegre* László, dr. *Nagy* Sándor, *Nagy* István, *Nadányi* Emil, báró *Natorp* Tivadar, *Nánássy* Andor, *Nyékhegyi* Ferenc, id. *Nadányi* Pál, ifj. *Nadányi* Pál, dr. *Niamesny* Mihály, *Nagy* Pál, *Nedeczky-Gribisch* Viktor, *Nádossy* Imre, *Neuhold* Cornél, *Nozdrovitzky* László, dr. *Neményi* Imre, dr. *Osváth* Albert, *Országh* Róbert, *Ocskay* Rudolf, *Örley* György, *Orosz* György, *Östör* József, *Oltay* Károly, *Orsós* Ferenc, báró *Orczy* Elemér, *Péchy* László, *Pap-Szász* Tamás, báró *Pongrácz* Vincze, dr. *Pletnits* Ferenc, dr. *Pajor* Ignác, *Pataky* Tibor, *Podhorszky* László, dr. *Pokoly* József, *Paczolay* Zoltán, *Párdány* Oskár, dr. *Pósch* Gyula, *Pallai* Béla, dr. *Pap* József, *Pazár* Andor, báró *Radvánszky* Antal, báró *Radvánszky* Béla, dr. *Ratkóczy* Nándor, zombori *Rónay* Gyula, *Rudnyánszky* György, *Radó* Lajos, *Révay* Mór János, *Rudas* Gyula, dr. *Rónay* Dezső, *Radisits* Elemér, *Reöck* Géza, *Rosenberg* János, *Rayner* Béla, *Ribáry* Géza, *Szemere* György, dr. *Schuschny* Henrik, gróf *Szapáry* Lajos, dr. *Szilágyi* Jenő, dr. *Szentiványi* Géza, *Szenessy* Aladár, *Schiller* József, *Sándor* Imre, *Szepesházy* Imre, vitéz *Simon* Elemér, dr. *Soós* Zoltán, *Söpkéz* Sándor, *Szigethy* Béla, dr. *Szukováthy* Imre, dr. *Sándor* Ernő, dr. *Sztehló* Dezső, dr. *Szőke* Gyula, *Spiellenberg* Barna, *Sztranyavszky* Sándor, dr. *Szegő* Zoltán, *Scheftsik* István, *Szathmáry* László, *Szontagh* Félix, dr. *Setét* Sándor, *Schidlauer* Ignác, *Simon* Sándor, dr. *Szücs* Gedeon, *Székely* Ferenc, ifj. dr. *Szily* Kálmán, *Szalánczy* Bertalan, *Szörtsey* József, *Székely* István, *Széli* Árpád, *Schmiddeg* Jenő, dr. *Schober* Béla, *Tarnay* Gyula, dr. *Tihanyi* Lajos, *Terbócz* Imre, *Terbócz* Miklós, dr. *Tauffer* Vilmos, dr. *Torday* Ferenc, dr. *Träger* Ernő, *Törs* Tibor, *Tolnay* Kornél, *Tibold* Gyula, *Tóthvárady* Asbóth Ödön, dr. *Tóth* Lajos, dr. *Tóth* László, *Ujvárossy-Szabó* Lajos, *Ujfalussy* Dezső, *Ujfalussy* Gábor, *Udvardy* János, nyitraivánkai *Vitéz* Árpád, dr. *Vadnay* Tibor, dr. *Volenszky* Béla, *Werner* Gyula, dr. *Virág* Gyula, dr. *Vadász* Károly, *Vargha* Gyula, verebi *Végh* Endre, *Vargha* Elemér, *Vigh* Gyula, dr. *Várady* Gábor, *Vészi* József, br. *Wolfner* Tivadar, br. *Wolfner* András, *Wertheimer* Adolf, *Winckler* Miklós, *Weisz* Fülöp, *Wéber* Tibor, dr. *Zeilendorf* Dezső, *Zrumezsky* Victor, dr. *Zavaros* Aladár, *Zerneck* Ernő, *Zólyomy* Dezső, *Zilahy* Lajos, *Zábrácsky* József.

BUDAPESTI HIRLAP
NYOMDÁJA